

GHID PRACTIC PENTRU PROFESORI PE TEMA EDUCAȚIEI INTERCULTURALE

CUPRINS

1. INTRODUCERE	3
2. INFORMAȚII GENERALE	4
2.1. Ce este educația interculturală?.....	4
2.2. De ce este necesară educația interculturală?.....	4
2.3. Rolul profesorului în realizarea educației interculturale.....	6
3. PRINCIPII ȘI CONCEPTE ÎN EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ	7
3.1. Principiile de bază ale educației interculturale.....	7
3.2. Diversitatea și identitatea culturală.....	8
3.3. Stereotipuri, prejudecăți și discriminare: recunoaștere și prevenire.....	11
3.4. Valori universale și valori culturale: respectul și dialogul.....	11
4. METODE PENTRU SUSȚINEREA DIVERSITĂȚII ÎN ȘCOALĂ	12
4.1. Climatul școlii și al clasei: cum construim un spațiu sigur și incluziv.....	12
4.2. Managementul situațiilor de conflict sau discriminare.....	13
4.3. Implicarea comunității în procesul educativ.....	15
4.4. Colaborarea cu consilierul școlar și alți specialiști.....	16
4.5. Activități nonformale și extracurriculare având componentă interculturală.....	16
5. ABORDĂRI FAVORABILE SUSȚINERII DIVERSITĂȚII LA CLASĂ	17
5.1. Selectarea și adaptarea materialelor didactice.....	17
5.2. Utilizarea limbajului accesibil și clar.....	18
5.3. Integrarea experienței de viață a elevilor în lecții.....	19
5.4. Metode didactice de realizare a educației interculturale.....	19
5.5. Implicarea familiei și a comunității în activitățile de învățare la nivelul clasei.....	21
6. RESURSE BIBLIOGRAFICE	23

1. INTRODUCERE

Trăim într-o lume din ce în ce mai diversă, iar școala reflectă această realitate: clasele reunesc elevi cu experiențe, limbi, culturi și valori diferite, iar procesele de migrație, mobilitate și schimbările sociale sporesc această diversitate. În acest context, educația interculturală devine o necesitate, nu doar o opțiune, aceasta contribuind la crearea unui mediu sigur, incluziv și stimulatив pentru toți elevii, indiferent de originea lor.

Acest ghid a fost elaborat pentru a sprijini profesorii, consilierii școlari și alți specialiști în promovarea educației interculturale în regiunea transfrontalieră prin cooperare instituțională, oferind instrumente și metode practice pentru integrarea diversității în activitățile școlare de zi cu zi. Conținutul ghidului ajută cadrele didactice să dezvolte competențele sociale și interculturale ale elevilor, să prevină discriminarea și conflictele, și să transforme diferențele culturale în resurse pentru învățare și cooperare. Ghidul poate fi util atât în școli cu clase cu predare în limba oficială și în limba minorităților, cât și în școli multiculturale sau în comunități care găzduiesc migranți.

Prin exemple concrete, sugestii de activități practice și recomandări metodologice, acest ghid oferă profesorilor instrumentele necesare pentru a integra perspectiva interculturală în toate disciplinele și în viața cotidiană a școlii, transformând diversitatea într-un avantaj educațional. Astfel, elevii vor acumula atât cunoștințe academice, cât și competențe sociale, empatie, respect reciproc. De asemenea, elevii vor învăța să comunice eficient cu persoane din medii diferite.

Acest ghid a fost realizat în cadrul proiectului „Spre un sistem educațional intercultural incluziv în zona transfrontalieră” (INCLUSIV.EDU), finanțat prin Programul Interreg VI-A Next Ungaria-Slovacia-România-Ucraina, și derulat în perioada 20 ianuarie 2025 – 19 ianuarie 2026. Partenerul lider al proiectului este Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Județul Satu Mare, iar partenerii proiectului sunt Beregi Többcélú Kistérségi Önkormányzati Társulás din Ungaria și Zakarpatskyi Oblasnyi Blahodiinyi fond “Edelweis” din Ucraina. Principalul obiectiv al proiectului este promovarea educației interculturale în regiunea transfrontalieră prin cooperare instituțională.

2. INFORMAȚII GENERALE

2.1. Ce este educația interculturală?

Educația interculturală este procesul prin care elevii învață să recunoască, să respecte și să valorifice diversitatea culturală, lingvistică și religioasă existentă în comunitățile din care fac parte. Ea presupune dezvoltarea unor atitudini de deschidere, empatie și colaborare între copii, dar și între copii și adulți, precum și între adulți, cu experiențe de viață variate, cu un bagaj etnocultural diferit.

Educația interculturală poate însemna:

- ca elevii să descopere asemănări și diferențe între tradițiile românești, maghiare, ucrainene sau ale altor comunități;
- ca profesorii să creeze situații de învățare în care fiecare copil să-și poată exprima identitatea culturală fără teamă;
- ca elevii să colaboreze în proiecte comune, unde limba, obiceiurile sau credințele nu devin bariere, ci resurse de învățare.

Educația interculturală nu este o materie separată, ci o perspectivă care poate fi integrată în toate disciplinele și în viața zilnică a școlii. Aceasta înseamnă că, indiferent de materia predată, profesorii pot încuraja discuții despre diversitate, respect și colaborare, folosind exemple din experiența elevilor și din diferite culturi. Educația interculturală se reflectă și în activitățile de grup, proiectele școlare și modul în care elevii interacționează între ei, transformând școala într-un spațiu incluziv, sigur și valorizant.

2.2. De ce este necesară educația interculturală?

Educația interculturală este esențială, având în vedere că adolescenții își formează identitatea și învață să relaționeze cu cei din jur. În această etapă, diferențele culturale și lingvistice pot fi surse de conflict, dar și resurse valoroase pentru învățare și cooperare. Prin activități interculturale, elevii ar trebui sprijiniți să învețe să respecte diversitatea, să evite discriminarea și să se pregătească pentru a trăi într-o societate tot mai conectată și diversă.

a) Adolența – o etapă de formare a identității

În perioada adolescenței, elevii își caută identitatea și sunt sensibili la modul în care sunt percepuți de ceilalți. Educația interculturală îi ajută să-și înțeleagă mai bine rădăcinile și să respecte diferențele din jur.

Exemplu: un elev care vorbește ucraineana acasă poate fi reticent să o folosească în fața colegilor. O activitate de descoperire a cuvintelor similare dintre română, maghiară și ucraineană îl poate ajuta să se simtă valorizat.

b) Prevenirea conflictelor și a discriminării

Stereotipurile și prejudecățile pot duce la excludere sau *bullying*. Prin activități interculturale, profesorii pot preveni astfel de situații și pot transforma diferențele într-o oportunitate de învățare.

Exemplu: dacă în clasă există elevi care respectă un calendar diferit (Paștele, Crăciunul, sărbători naționale), profesorul poate organiza o prezentare/ un eveniment de cunoaștere/ celebrare, pentru a promova respectul reciproc.

c) Pregătirea pentru viața într-o societate diversă

Într-o lume tot mai dinamică și mai conectată, educația interculturală pregătește elevii să colaboreze și să se integreze într-o societate unde diversitatea este regula, nu excepția.

d) Dezvoltarea competențelor-cheie

Educația interculturală sprijină formarea unor competențe utile pe termen lung:

- **sociale și civice:** cooperare, respect reciproc, solidaritate;
- **de comunicare:** ascultare activă, exprimarea clară a opiniilor;
- **digitale:** interacțiuni online responsabile, inclusiv în spații multiculturale.

2.3. Rolul profesorului în realizarea educației interculturale

Profesorii și alți adulți din școală sunt actorii principali care modelează climatul intercultural din clasă și din întreaga școală, pentru că modul în care aceștia se raportează la diversitate influențează în mod direct atitudinile și comportamentele elevilor. Prin exemplul personal, profesorul poate demonstra, în primul rând, respect, empatie și deschidere față de diferențele culturale, lingvistice sau sociale, creând un mediu sigur în care fiecare elev se simte valorizat și ascultat.

De asemenea, el are responsabilitatea de a integra perspectiva interculturală în lecții, de a stimula dialogul și cooperarea între elevi și de a interveni prompt în situațiile de conflict sau discriminare, transformând astfel provocările într-o oportunitate de învățare. Prin strategiile pe care le adoptă (alegerea materialelor didactice, modul de formulare a întrebărilor, organizarea activităților de grup sau gestionarea discuțiilor) profesorul devine factorul principal care construiește o cultură școlară incluzivă, în care diversitatea trebuie percepută ca o resursă, nu ca un obstacol. Profesorul poate fi:

a) Facilitator al dialogului

Profesorul creează contexte în care elevii pot să-și împărtășească experiențele și să învețe unii de la alții. Este important ca opiniile tuturor să fie ascultate și respectate.

Exemplu: la o oră de istorie sau geografie, profesorul poate invita elevii să discute cum au fost influențate comunitățile române, maghiare și ucrainene de evenimentele istorice sau de contextul geografic.

b) Model de comportament

Elevii învață din atitudinile profesorului. Un limbaj incluziv, respectul față de toți și recunoașterea meritelor individuale din partea acestuia pot transmite elevilor mesaje puternice.

Exemplu: un profesor care predă la clase în care învață elevi având diverse etnii, care folosește, ocazional, formule de salut în diferite limbi (de exemplu, română, maghiară, ucraineană) arată că toate limbile și etniile trebuie respectate.

c) Organizator de activități interculturale

Profesorul poate integra elemente de interculturalitate în lecțiile obișnuite și în activitățile extracurriculare.

Exemplu: la limba și literatura română sau maghiară, elevii pot compara proverbe și expresii din diferite limbi. La muzică, pot interpreta cântece tradiționale din diverse comunități.

d) Mediator al conflictelor

Când apar situații de neînțelegere sau discriminare, profesorul intervine, explică și transformă momentul într-o lecție de respect și înțelegere.

e) Promotor al colaborării cu familia și comunitatea

Educația interculturală se dezvoltă mai bine atunci când familia și comunitatea sunt implicate. Profesorul poate invita părinți sau membri ai comunității la activități comune. *Exemplu:* organizarea unei „Zile a diversității etnoculturale”, în care elevii și părinții prezintă mâncăruri, cântece sau obiecte tradiționale specifice comunității lor.

3. PRINCIPII ȘI CONCEPTE ÎN EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

3.1. Principiile de bază ale educației interculturale

În centrul principiilor de bază ale educației interculturale se află respectul pentru diferențele culturale și individuale, încurajarea empatiei și a dialogului deschis între elevi, precum și dezvoltarea capacității de a asculta și înțelege perspective diferite. Un alt principiu esențial este egalitatea de șanse, care presupune oferirea tuturor elevilor, indiferent de origine, limbă, religie sau statut socio-economic, oportunități echitabile de participare și învățare. Interacțiunea pozitivă și cooperarea între elevi din medii diverse este fundamentală.

Experiențele comune și activitățile de grup facilitează construirea unor relații bazate pe încredere și respect reciproc. Totodată, educația interculturală promovează gândirea critică și reflecția asupra propriilor atitudini și prejudecăți, încurajând elevii să-și dezvolte conștientizarea de sine și o înțelegere a impactului acțiunilor lor asupra celorlalți. Respectarea acestor principii în toate disciplinele și în viața școlii contribuie la formarea unor elevi responsabili și capabili să colaboreze într-o societate diversă și dinamică.

Principiile generale care pot ghida activitatea profesorilor:

1. **Respectul pentru diversitate.** Fiecare elev are dreptul să-și exprime identitatea culturală, lingvistică și religioasă. Profesorii sprijină acest proces prin atitudini deschise și activități incluzive.

2. **Egalitatea de șanse.** Toți elevii trebuie să beneficieze de aceleași oportunități de învățare și de afirmare, indiferent de limba maternă sau de mediul socio-cultural.
3. **Participarea activă.** Elevii nu sunt doar receptori de informații. Ei participă activ la procesul educațional. Experiențele lor culturale reprezintă resurse pentru învățare.
4. **Dialogul și cooperarea.** Relațiile de respect și colaborare între elevi, profesori și comunitate stau la baza unei școli care valorizează diversitatea culturală.
5. **Flexibilitatea și adaptarea.** Profesorul adaptează metodele de predare pentru a răspunde nevoilor diverse ale elevilor.

3.2. Diversitatea și identitatea culturală

Diversitatea culturală reprezintă varietatea de tradiții, limbi, credințe și obiceiuri care coexistă într-o comunitate. În multe școli din zona transfrontalieră româno-maghiaro-ucraineană, această diversitate se reflectă prin prezența elevilor români, maghiari, ucraineni, romi sau din alte comunități.

Identitatea culturală este felul în care fiecare persoană se definește prin elementele culturii sale: limba maternă, obiceiuri, religie, valori familiale. Pentru elevi, această identitate este încă în formare și are nevoie de recunoaștere și sprijin.

Exemplu: într-o clasă unde există elevi români și maghiari, profesorul poate organiza un proiect despre sărbătorile de iarnă. Copiii pot descoperi asemănările între colindele românești, maghiare și ucrainene, înțelegând că tradițiile lor sunt diferite, dar transmit aceleași mesaje de bucurie și solidaritate.

Recunoașterea identității culturale a fiecărui elev se reflectă în valorizarea și integrarea tuturor elevilor într-un spațiu comun.

Cercurile de povești - instrument pentru dezvoltarea competențelor interculturale

Cercurile de povești (Story Circles) sunt activități practice și flexibile care ajută elevii să-și dezvolte competențele interculturale și să construiască relații armonioase în școală și în comunitate. Competențele interculturale includ cunoștințe, abilități și atitudini necesare pentru a înțelege și respecta diferențele dintre oameni, fie că acestea țin de vârstă, gen, etnie, religie sau experiențe personale.

Cum funcționează:

- Elevii formează grupuri mici (5–6 persoane) și împărtășesc experiențe personale pe baza unor întrebări sau sugestii pregătite de profesor.
- Activitatea promovează respectul, ascultarea activă, empatia și reflecția asupra propriei perspective și a altora.
- Dezvoltarea competențelor interculturale este susținută de o discuție finală în grupul mare, în care se reflectează asupra a ceea ce s-a întâmplat în cadrul activității.

Organizare și recomandări:

- Durata: aproximativ 90 de minute; poate fi mai lungă, dacă timpul permite.
- Grupurile trebuie să fie cât mai diverse (gen, vârstă, experiențe) și toți membrii să înțeleagă aceeași limbă.
- Exercițiul poate fi integrat la clasă sau în activități extracurriculare.
- Este important să fie prezentată ca activitate experiențială, nu formală.

Structura recomandată a unei sesiuni:

1. Introducere și prezentarea obiectivelor: 10–15 minute
2. Explicarea regulilor *Cercurilor de povești* și prezentarea materialelor de lucru: 10 minute
3. Organizarea în grupuri mici: 5–10 minute
4. Cercurile de povești în grupurile mici: 35–45 minute
5. Discuție finală și concluzii în grupul mare: 15 minute

Cercurile de povești oferă profesorilor o metodă simplă, dar eficientă, de a încuraja dialogul, respectul și înțelegerea diversității în clasă, contribuind la prevenirea tensiunilor și conflictelor între elevi.

Obiectivul invitațiilor la reflecție interculturală în *Cercurile de povești*

Scopul invitațiilor la reflecție interculturală utilizate în *Cercurile de povești* este de a încuraja elevii să reflecteze asupra propriilor experiențe cu persoane diferite de ei și să împărtășească o situație concretă, astfel încât ceilalți participanți să poată privi lucrurile dintr-o perspectivă diferită.

Pentru a crea sau adapta o invitație la reflecție interculturală pentru *Cercurile de povești*, aceasta trebuie să respecte câteva principii:

1. **Se referă la un eveniment concret.** Întrebarea trebuie să vizeze un incident sau o experiență specifică, nu generalități.
2. **Se bazează pe experiența personală a elevului.** Fiecare participant povestește din propria perspectivă.
3. **Este formulată ca întrebare sau afirmație deschisă.** De exemplu: „Povestește-ne despre o situație în care...”.
4. **Include un element intercultural.** Invitația trebuie să implice diferențe sau asemănări culturale, interacțiuni cu persoane diferite sau relații care implică diversitate. Diferențele pot fi legate de gen, religie, statut socio-economic, loc geografic, etnie etc.
5. **Conține un element de reflecție sau lecție învățată.** Povestea împărtășită ar trebui să evidențieze ce a învățat elevul din experiență.
6. **Este adecvată pentru a fi împărtășită.** Trebuie să fie potrivită ca subiect pentru discuție în grup.
7. **Este relevantă pentru contextul local și cultural.** Întrebarea trebuie să fie sensibilă la mediul și realitățile elevilor.
8. **Este relevantă pentru toți participanții.** Acest aspect este deosebit de important atunci când se lucrează cu copii și adolescenți, pentru a menține interesul și implicarea tuturor.

(Manual for Developing Intercultural Competencies, Darla K. Deardorff, UNESCO, 2020)

Este important ca invitația la reflecție să nu fie prea generală sau vagă. De exemplu, întrebarea „Povestește-ne despre unele provocări dificile din viața ta” este prea generală și nu include un element intercultural explicit, astfel că nu ar îndeplini obiectivul *Cercurilor de povești*.

Un exemplu concret pe care un profesor îl poate folosi direct într-un *Cerc de povești*:

„Povestește-ne despre o ocazie în care ai mers la ziua de naștere a unui coleg și ai observat că familia lui avea obiceiuri diferite față de ale tale (de exemplu, feluri de mâncare, muzică, modul în care au sărbătorit). Cum te-ai simțit și ce ai învățat din acea experiență?”

3.3. Stereotipuri, prejudecăți și discriminare: recunoaștere și prevenire

Stereotipurile sunt generalizări simplificate despre un grup de persoane (de exemplu, „toți elevii maghiari sunt buni la matematică”). Ele pot părea inofensive, dar reduc unicitatea fiecărei persoane.

Prejudecățile sunt atitudini negative formate pe baza stereotipurilor (de exemplu, „elevii ucraineni nu vor să se integreze”).

Discriminarea apare atunci când aceste prejudecăți duc la acțiuni de excludere, marginalizare sau tratament inegal.

Profesorii au un rol esențial în a recunoaște și corecta astfel de situații:

- observând limbajul folosit de elevi în clasă;
- intervenind ferm în cazul glumelor jignitoare sau al poreclelor răutăcioase;
- creând activități prin care elevii să descopere calitățile individuale ale colegilor, nu doar etichetele atribuite unui grup.

Exemplu: la o oră de dirigenție, elevii pot fi invitați să scrie pe bilețele calități pe care le apreciază la colegii lor, fără a menționa etnia. Apoi, mesajele se citesc anonim, pentru a evidenția unicitatea fiecăruia.

3.4. Valori universale și valori culturale: respectul și dialogul

Într-o școală care apreciază diversitatea culturală, este important să distingem între:

- **Valori universale**, împărtășite de toate culturile: respectul, solidaritatea, dreptatea, prietenia, libertatea.

- **Valori culturale**, care pot diferi între comunități: forme de salut, obiceiuri legate de familie, alimentație, vestimentație, sărbători.

Elevii trebuie să înțeleagă că valorile universale ne apropie, iar valorile culturale ne îmbogățesc.

Exemplu: un profesor poate organiza o discuție pornind de la întrebarea „Ce înseamnă respectul pentru tine?” Elevii pot descoperi că, în unele familii, respectul se exprimă prin formule de politețe, în altele prin ajutor reciproc, dar sensul profund este comun.

Dialogul intercultural presupune ascultarea activă, exprimarea sinceră a opiniilor și dorința de a înțelege perspective diferite. Încurajând dialogul, profesorul îi ajută pe elevi să treacă de la „noi și voi” la „noi toți împreună”.

4. METODE PENTRU SUSȚINEREA DIVERSITĂȚII ÎN ȘCOALĂ

4.1. Climatul școlii și al clasei: cum construim un spațiu sigur și incluziv

Un climat sigur și incluziv este fundamentul oricărei activități educaționale. Elevii trebuie să simtă că apartenența lor culturală, lingvistică și religioasă este respectată și valorizată. Profesorii pot contribui la crearea acestui climat prin reguli comune, vizibilitatea diversității, exprimare liberă și sprijin pentru elevii vulnerabili. Angajații școlii au un rol esențial în construirea acestui climat. Ei pot:

- să stabilească **reguli comune și clare**, create împreună cu elevii, care să promoveze respectul reciproc;
- să ofere **vizibilitate diversității** prin afișe, materiale didactice și exemple care reflectă diferite culturi și perspective;

- să încurajeze **exprimarea liberă** a opiniilor, asigurându-se că fiecare voce este ascultată;
- să acorde **sprijin suplimentar elevilor vulnerabili**, prin atenție individualizată, empatie și activități de incluziune;
- să creeze oportunități pentru **colaborare între elevi** din medii diferite, astfel încât aceștia să învețe unii de la alții.

4.2. Managementul situațiilor de conflict sau discriminare

Situațiile de conflict și, uneori, chiar de discriminare sau discriminare sunt inevitabile, dar pot deveni ocazii de învățare și reconstrucție. Încurajarea elevilor să discute deschis controversele imediat ce apar în școală îi poate ajuta să reducă tensiunile și să prevină escaladarea problemelor. Discuțiile deschise ajută la reducerea tensiunilor și previn agravarea problemelor, precum *bullyingul*, homofobia, discriminarea sau discursul instigator. Prin aceste conversații, elevii învață să asculte, să fie mai respectuoși unii cu alții și să folosească dialogul ca mod de rezolvare a neînțelegerilor, în loc să recurgă la agresiune sau conflicte. Astfel, școala devine un spațiu mai sigur și mai prietenos pentru toți.

Un punct de pornire pentru problemele controversate poate fi **declarația de viziune strategică**. Aceasta este rezumatul principiilor de bază pe care se realizează politica școlii. Actul reflectării la ce ar trebui sau nu ar trebui inclus în declarația de viziune strategică ar trebui să clarifice gândirea, chiar dacă rezultatul nu este pus pe hârtie.

Iată o serie de aspecte ce pot ajuta la definirea declarației de viziune strategică.

- Controversele nu ar trebui văzute ca o problemă, ci ca o parte firească a unei democrații.
- Problemele controversate nu ar trebui evitate, ci discutate deschis de câte ori se poate.
- Discutarea problemelor controversate este o parte esențială a educației bazate pe dialog și respect reciproc.
- Problemele controversate pot apărea oriunde și oricând.
- Problemele controversate sunt relevante pentru toate persoanele din școală membrii personalului, nu doar pentru câțiva.

Pentru a putea dezvolta o politică de gestionare a controverselor și a temelor delicate în viața școlară, este esențială o viziune clară. Aceasta oferă o bază solidă pe care se pot construi strategii și propuneri concrete. Ajută conducerea școlii în special la identificarea problemelor ce trebuie rezolvate.

Au fost identificate nouă probleme cheie care ar putea fi abordate pentru a realiza politici cu privire la problemele controversate. Fiecare are potențialul de a afecta într-o formă sau alta modul în care sunt gestionate controversesele în școală. Importanța relativă a fiecărui element poate varia de la școală la școală, atât în ceea ce privește situația concretă în sine, cât și prin modul în care este percepută maniera de gestiune a problemelor controversate de către conducerea școlii. De exemplu, dacă profesorii nu se simt suficient de încrezători pentru a gestiona probleme controversate la clasă, atunci predarea și învățarea ar putea fi un aspect ce trebuie abordat. Dacă elevii nu văd sensul dialogului, atunci poate calitatea vocii elevului în școală trebuie corectată. Iar dacă discuția este împiedicată de intoleranță sau prejudecăți, poate ar trebui corectată cultura școlară. O altă problemă importantă este dezvoltarea și formarea personalului. Aceasta poate fi mijlocul prin care sunt rezolvate toate celelalte.

O abordare strategică în gestionarea controverselor: **nouă probleme cheie**

- Conducerea școlii
- Etosul și cultura școlii
- Predarea și învățarea
- Curriculumul
- Vocea elevilor
- Ghidare și susținere
- Implicarea părinților
- Gestionarea riscului
- Dezvoltarea și formarea personalului

Vocea elevilor este un aspect deosebit de important, contribuind la gestionarea problemelor controversate prin crearea unui climat școlar pozitiv, îmbogățirea învățării și influențarea deciziilor școlii.

Elevii se simt parte din comunitate, pot propune teme și metode de lucru și verifică materialele pentru a fi echilibrate. În plus, prin feedback și implicare activă, ei sprijină școala să răspundă mai bine nevoilor reale și să protejeze comunitatea de riscuri.

(Gestiunea controverselor: dezvoltarea unei strategii pentru gestiunea controverselor și pentru predarea problemelor controversate în școli, text realizat de și utilizat cu permisiunea Consiliului Europei, © Fundația Noi Orizonturi, septembrie 2019)

Activități propuse:

➤ **Joc de rol „Cum rezolvăm conflictul?”**

Elevii primesc scenarii (un coleg este exclus, cineva este ironizat pentru că vorbește o altă limbă decât majoritatea, cineva refuză să lucreze cu altul). Se joacă rolurile și se discută soluțiile.

➤ **Cercul siguranței**

Elevii, în cerc, împărtășesc cum se simt atunci când sunt respectați și cum se simt atunci când sunt discriminați. Se stabilesc împreună reguli de prevenire.

➤ **Dicționarul cuvintelor frumoase**

Elevii strâng cuvinte pozitive din limbile vorbite în clasă și creează un dicționar ilustrat care să contrabalanseze etichetele negative.

Prin aceste metode și activități, profesorii pot transforma școala într-un **spațiu de învățare interculturală autentică**, unde elevii nu doar învață despre diversitate, ci o și trăiesc zi de zi. Integrarea familiei, colaborarea cu specialiștii și folosirea activităților extracurriculare asigură continuitatea procesului și crearea unei culturi școlare bazate pe respect și solidaritate.

4.3. Implicarea comunității în procesul educativ

Familia și comunitatea aduc autenticitate și sprijin educației interculturale.

Activități propuse:

➤ **Atelier „Rețetele copilăriei”**

Fiecare comunitate, reprezentată de adulți – părinți și alții – prezintă o mâncare tradițională; elevii creează împreună o „Carte de bucate interculturală”.

➤ **Seara poveștilor de familie**

Invităm vârstnici / persoane cunoscătoare ale istoriei și culturii, tradițiilor locale să spună povești tradiționale; elevii le ilustrează și le prezintă în școală/ centrul cultural, biserică etc.

➤ **Vizită la muzeu sau centru cultural local**

Elevii sunt ghidați să descopere tradiții românești, maghiare, ucrainene, discutând apoi asemănările și diferențele observate.

4.4. Colaborarea cu consilierul școlar și alți specialiști

Consilierul școlar și alți profesioniști din domeniul educației și al asistenței sociale joacă un rol esențial în sprijinirea profesorilor atunci când apar situații sensibile în școală, precum conflicte între elevi, discriminare sau dificultăți de integrare.

Activități propuse:

- **Atelier „Emoții și respect”** (realizat de consilier)

Exerciții de recunoaștere și exprimare a emoțiilor, jocuri de rol despre empatie și ascultare. Se pot utiliza poezii reprezentative din literatura fiecărei etnii, traduse în celelalte limbi, pentru a evidenția temele comune.

- **Invitarea unui mediator intercultural**

Dialog deschis cu elevii despre ce înseamnă să fii „punte” între culturi.

- **Campanie de sensibilizare**

Elevii, cu sprijinul unui artist/ organizații culturale, realizează afișe și mesaje împotriva discriminării, expuse în școală. O selecție a acestora poate fi expusă și în locuri frecventate de cât mai multe persoane din comunitate – Primărie, Casă de cultură, biserică, magazin sătesc etc.

4.5. Activități nonformale și extracurriculare având componentă interculturală

Activitățile extracurriculare sunt contexte potrivite pentru a pune în valoare diversitatea într-un mod relaxat și atractiv.

Activități propuse:

- **Festivalul „Culorile prieteniei”**

Fiecare clasă pregătește un stand cultural (costume, dansuri, mâncăruri). Se invită familiile.

- **Excursie tematică**

Vizitarea unor monumente sau muzee aparținând comunităților locale (biserici, sinagogi, case memoriale). Elevii pregătesc mini-prezentări.

➤ **Club de dans și muzică**

Elevii învață câte un dans tradițional românesc, maghiar și ucrainean, pe care îl prezintă la o serbare comună.

5. ABORDĂRI FAVORABILE SUSȚINERII DIVERSITĂȚII LA CLASĂ

Diversitatea la clasă reprezintă o oportunitate de învățare și dezvoltare pentru toți elevii. Atunci când profesorii valorifică diferențele lingvistice, culturale și de experiență ale elevilor, acestea devin resurse educaționale care pot transforma ora într-un spațiu de cunoaștere autentică. În cele ce urmează sunt prezentate sugestii și activități practice prin care profesorii pot susține diversitatea și pot încuraja integrarea elevilor în timpul orelor.

5.1. Selectarea și adaptarea materialelor didactice

Materialele didactice trebuie gândite astfel încât fiecare elev să se poată regăsi în ele și să simtă că experiența sa este valorizată. Profesorii pot alege texte, exemple și resurse care reflectă diversitatea culturală existentă în școală.

De exemplu, la limba și literatura română se pot selecta fragmente care vorbesc despre tradițiile locale sau despre personaje istorice din regiunea elevilor. Totodată, se pot introduce materiale care fac trimitere la literatura universală, dar și la creații ale scriitorilor maghiari sau ucraineni, pentru a asigura o reprezentare echilibrată. În plus, materialele vizuale (fotografii, hărți) și resursele audio-video pot sprijini înțelegerea, în special în cazul elevilor pentru care româna nu este limba maternă.

Activități propuse:

- Fișa „Povești paralele” le permite elevilor să citească două texte din culturi diferite și să le compare într-un tabel de asemănări și diferențe. În acest fel, ei descoperă atât elementele comune, cât și particularitățile fiecărei culturi.
- „Albumul diversității” îi provoacă pe elevi să adune imagini, proverbe, fotografii sau scurte texte care reflectă tradițiile proprii și să le alăture materialelor din manual. Rezultatul este un album colectiv, care devine o resursă vizuală a clasei.

- „Dicționarul tematic bilingv/ trilingv” este un exercițiu prin care elevii notează termeni cheie din lecții și traduc echivalentele acestora în limbile pe care le vorbesc. Astfel, se dezvoltă vocabularul și se consolidează înțelegerea conceptelor.

Surse de inspirație: <https://groweproject.eu/ro/good-practice-toolkit/growe-resources/>

Secțiunea Resurse din cadrul „Good Practice Toolkit” GROWE este un instrument valoros pentru profesori, care oferă lecții gata elaborate, testate în diferite țări și discipline. Fiecare resursă este însoțită de detalii despre disciplină, nivel de clasă, temă și context — de la sociologie, chimie și matematică (ex.: dinamica grupurilor, monitorizarea calității solului, mulțimile de numere), până la muzică (explorarea justiției sociale prin reggae, compunerea unui cântec blues), științe, literatură, educație civică și psihologie. Profesorii pot prelua idei capabile să stimuleze interesul elevilor prin abordări interdisciplinare, folosind texte autentice, muzică și teme sociale. Lecțiile sunt validate în context real și oferă perspective din multiple țări, ceea ce permite adaptarea la realitățile culturale și lingvistice ale unei școli multiculturale.

5.2. Utilizarea limbajului accesibil și clar

Un limbaj clar, simplu și bine structurat este esențial pentru ca toți elevii să înțeleagă lecția. Profesorul are rolul de a explica termenii mai dificili prin exemple din viața de zi cu zi și de a evita jargonul tehnic care poate crea confuzie. În plus, utilizarea de scheme, desene sau gesturi sprijină procesul de înțelegere, iar verificarea constantă prin întrebări deschise permite identificarea eventualelor neclarități.

Activități propuse:

- „Traducătorul clasei” presupune ca un elev care stăpânește bine atât limba română, cât și limba maternă a colegilor să explice în mod accesibil termenii dificili. Acest exercițiu creează solidaritate și încurajează învățarea colaborativă.
- Fișa „Explică altfel” îi provoacă pe elevi să reformuleze un termen nou cu propriile cuvinte sau să ofere exemple concrete. În acest fel, profesorul verifică nu doar dacă elevii au memorat definiția, ci dacă au înțeles-o cu adevărat.

- „Desenează conceptul” este un exercițiu creativ în care elevii ilustrează vizual un termen abstract, precum „solidaritate” sau „rețea”. Rezultatele sunt apoi discutate și comparate, pentru a evidenția modul diferit în care fiecare elev înțelege conceptele.

5.3. Integrarea experienței de viață a elevilor în lecții

Elevii se simt motivați și apreciați atunci când experiențele lor de viață devin parte a procesului de învățare. Profesorii pot încuraja împărtășirea de povești personale, pot conecta lecțiile la tradițiile locale și pot utiliza exemple concrete din realitatea elevilor. Acest tip de abordare transformă lecția într-un proces viu, în care cunoașterea școlară se împletește cu realitatea cotidiană.

Activități propuse:

- „Jurnalul lecției” îi invită pe elevi să scrie la finalul orei ce au învățat și să facă o conexiune cu experiențele lor. Acest exercițiu consolidează învățarea și dezvoltă capacitatea de auto-reflecție.
- „Harta experiențelor” se poate folosi la geografie sau istorie, când elevii marchează pe o hartă locuri unde au rude sau unde au călătorit. Această activitate face legătura între cunoștințele teoretice și realitatea personală.
- „Obiect cu poveste” presupune ca elevii să aducă un obiect personal (fotografie, obiect tradițional, carte, medalie) și să explice legătura sa cu tema lecției. Această activitate dezvoltă exprimarea orală și valorizarea identității personale.

5.4. Metode didactice de realizare a educației interculturale

Educația interculturală se realizează prin metode adaptate și interactive, care stimulează implicarea elevilor, respectul reciproc și reflecția asupra diversității culturale. Printre cele mai eficiente metode se numără:

- **Învățarea prin cooperare.** Elevii lucrează în grupuri mici, mixte din punct de vedere cultural sau lingvistic, pentru a rezolva sarcini comune sau pentru a dezvolta proiecte. Această metodă încurajează colaborarea, comunicarea, ascultarea activă și asumarea responsabilităților, oferind ocazia de a descoperi perspective diferite și de a învăța din experiențele colegilor. Exemplele de activități pot include realizarea de postere comune, rezolvarea de probleme

practice sau crearea de jocuri educative bazate pe tematici interculturale. Este important ca un criteriu de evaluare al produsului să fie diversitatea culturală reflectată.

- **Studiul de caz.** Analiza unor situații reale sau simulate permite elevilor să reflecteze asupra unor probleme interculturale, cum ar fi stereotipurile, discriminarea sau conflictele între grupuri. Profesorul poate prezenta un scenariu inspirat din viața comunității sau din contexte internaționale, iar elevii sunt provocați să identifice soluții, să argumenteze și să propună strategii de colaborare respectuoasă. Studiul de caz dezvoltă gândirea critică și capacitatea de a înțelege perspective multiple. În lipsa unui caz specific se poate utiliza animația *All of Us*, un scurtmetraj educațional de aproximativ 6 minute, fără dialog, care ilustrează cum doi copii reușesc să apropie două comunități aflate în conflict, oferind un exemplu clar și accesibil despre toleranță, solidaritate și depășirea prejudecăților.
- **Dezbaterea.** Organizarea de dezbateri structurate pe teme legate de diversitate, drepturi, valori și incluziune ajută elevii să-și exprime opiniile, să argumenteze și să asculte punctele de vedere ale celorlalți. Dezbaterea stimulează empatia și capacitatea de a negocia soluții comune, promovând respectul și dialogul ca instrumente de rezolvare a diferențelor.
- **Metode artistice.** Activitățile creative, cum ar fi teatrul, muzica, dansul sau artele vizuale, facilitează explorarea și înțelegerea culturilor diferite într-un mod experiențial și memorabil. Elevii pot realiza piese de teatru, colaje, videoclipuri sau expoziții care reflectă diversitatea culturală a clasei, încurajând exprimarea personală și valorizarea tradițiilor fiecăruia.
- **Proiecte interdisciplinare.** Integrarea educației interculturale în mai multe discipline permite abordarea temelor din perspective complementare. De exemplu, o temă legată de patrimoniul cultural local poate fi explorată prin istorie, geografie, literatură și arte plastice. Această metodă dezvoltă gândirea critică, creativitatea și capacitatea de a face conexiuni între domenii, în timp ce promovează colaborarea și respectul față de diversitate.

Este important ca profesorii să adapteze metodele la nivelul de vârstă, la contextul clasei și la diversitatea elevilor, pentru ca fiecare să se simtă implicat, valorizat și motivat să participe activ la procesul de învățare.

Activități propuse:

- **Contractul clasei** – profesorul facilitează o discuție, elevii formulează 5–7 reguli pentru respect și cooperare. Regulile se scriu pe un afiș și se semnează de către toți.
- **Colțul diversității** – fiecare elev aduce un obiect, o fotografie sau un proverb din cultura sa; acestea sunt expuse permanent în clasă.
- **Jocul „Saluturi diverse”** – elevii învață să spună „Bună ziua” în mai multe limbi (română, maghiară, ucraineană, romani, engleză etc.). Se folosește ca ritual de început de oră. Profesorul se asigură că elevii folosesc formulele de salut în altă limbă decât a lor într-o manieră respectuoasă.
- **Revista clasei „Tradițiile noastre”**
Elevii lucrează în grupuri, fiecare documentând obiceiuri specifice (sărbători, mâncăruri, cântece). Rezultatul: o revistă comună.
- **Dezbateri cu roluri**
Tema: „E mai important ce avem diferit sau ceea ce ne unește?” Elevii primesc roluri (pro, contra) și argumentează. Este important ca fiecare elev să se gândească atât la argumentele pro, cât și la cele contra, preferabil în grupuri mici sau perechi.
- **Teatru intercultural**
Elevii pun în scenă legende și povești din mai multe culturi, într-o piesă comună.

5.5. Implicarea familiei și a comunității în activitățile de învățare la nivelul clasei

Școala nu este un spațiu izolat, iar implicarea familiei și a comunității aduce un plus de autenticitate și relevanță în procesul de învățare. Profesorii pot organiza activități în care părinții și membri ai comunității să devină parteneri educaționali, contribuind cu experiențe, povești sau resurse culturale. În acest fel, elevii văd că învățarea are legături reale cu viața de zi cu zi și că valorile comunității lor sunt recunoscute în școală.

Activități propuse:

- „Ora părinților” este o activitate în care un părinte este invitat să prezinte în fața clasei un obicei, o rețetă tradițională sau o experiență profesională. Elevii descoperă astfel modele diverse și povești autentice.
- „Ziua comunității în școală” presupune organizarea de standuri culturale unde familiile și elevii prezintă tradiții, meșteșuguri, gastronomie sau port popular. Acest eveniment devine o adevărată sărbătoare a diversității.
- „Biblioteca vie” implică părinți sau membri ai comunității care devin „cărți vii”. Elevii îi „citesc” prin dialog, adresând întrebări despre viața și experiențele lor. Activitatea stimulează curiozitatea, respectul și dialogul intercultural.

Astfel, școala devine un spațiu de întâlnire între cunoașterea formală și experiențele de viață ale comunității. Această colaborare sprijină integrarea elevilor proveniți din medii diverse și contribuie la formarea unui sentiment de apartenență și respect reciproc. Prin implicarea activă a profesorilor, a elevilor, a părinților și a altor persoane din comunitate se construiește un cadru educațional incluziv, în care diversitatea este înțeleasă ca o resursă și transformată într-un motor al învățării.

6. RESURSE BIBLIOGRAFICE

Council of Europe (2019). Gestiunea controverselor: dezvoltarea unei strategii pentru gestiunea controverselor și pentru predarea problemelor controversate în școli, text realizat de și utilizat cu permisiunea Consiliului Europei, © Fundația Noi Orizonturi. Accesat în 7 septembrie 2025, (<https://rm.coe.int/gestiunea-controverselor-dezvoltarea-unei-strategii-pentru-gestiunea-c/168097e96a>)

Council of Europe (2016). Competences for democratic culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Council of Europe Publishing

Deardorff Darla K. (2020). Manual for Developing Intercultural Competencies. UNESCO

Gay, G. (2018). Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice (3rd ed.). Teachers College Press

GROWE Project. (n.d.). Good practice toolkit & resources. Accesat în 7 septembrie 2025, <https://groweproject.eu/ro/good-practice-toolkit/growe-resources/>

UNESCO (2018). Story circles: Using the power of stories to build intercultural competences. UNESCO Publishing

Interreg

NEXT Hungary – Slovakia – Romania – Ukraine

Co-funded by
the European Union

INCLUSIV.EDU

Beneficiar:

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Județul Satu Mare (România)
P-ța 25 Octombrie, nr. 1, 440026, Satu Mare
Tel.: +4 0742-921-114, E-mail: adijudetsm@yahoo.com, web: <https://adijudetulsatumare.ro>

Parteneri:

Asociația Intercomunitară Multisectorială a Microregiunii Bereg (Ungaria)

Beregi Többcélú Kistérségi Önkormányzati Társulás
4800 Vásárosnamény Tamási Áron u 1
Tel/fax: 06-45/470-258
E-mail: [beregto@beregto.hu](mailto:beregtot@beregto.hu)
web: www.beregto.hu

Asociația de Caritate „Edelweis” (Ucraina)
Mukachivska st., 65/3, Uzhhorod, Zakarpattia
E-mail: fond.edelweis@gmail.com, web: <https://edelweis.uz.ua>

ЕДЕЛЬВЕЙС
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД

Perioada de implementare: 20.01.2025 – 19.01.2026

Buget total: 299.944,26 EUR, din care 269.949,83 EUR reprezintă
finanțarea Uniunii Europene.

Proiectul INCLUSIVE.EDU își propune îmbunătățirea educației incluzive și interculturale în regiunea transfrontalieră Satu Mare – Bereg – Zakarpattia.

Scanează codul QR și află detalii despre proiect.

Acest ghid a fost realizat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene. Conținutul său este responsabilitatea exclusivă a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară Județul Satu Mare și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale Uniunii Europene.